

MAJÍ DŮSTOJNÍCI A PRAPORČÍCI ZÁJEM O VOJENSKOU SLUŽBU?

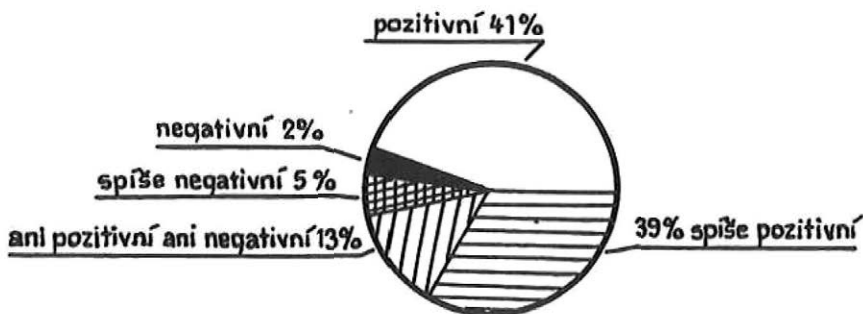
Velitelský sbor naší armády se v současné době dostal do nezáviděníhodné situace. Očekává se od něho, že i s výrazně redukovanými finančními, materiálními a jinými prostředky a s téměř nedostatečným množstvím vojáků v základní službě zajistí v probíhajících reorganizačních a dalších změnách odpovídající bojeschopnost armády, tím i obranu suverenity našeho státu. Prostředků, které v tomto ohledu může využít, není mnoho, ale jsou. Jeden z nich spočívá v aktivizaci vnitřních sil příslušníků armády, jež mají svůj základ v pozitivním vztahu k vojenské službě a zájmu o ni.

O tom, s jakou "potencí" mohou velitelé přibližně počítat v případě důstojníků a praporčíků, pojednává můj příspěvek.

Vztah a ochota k vojenské službě

Z celoarmádního výzkumu pracovní motivace, který v uplynulém roce za účasti 1004 vojáků z povolání uskutečnil Vojenský ústav sociálních výzkumů, vyplynulo, že důstojníci a praporčíci hodnotí svůj vztah k vojenské službě vcelku příznivě. Je to patrné i z obrázku 1, který vyjadřuje procentuální rozložení jednotlivých odpovědí.

Obdobná situace byla zjištěna i při posuzování stanovisek k další službě v armádě. Z výzkumu vyplynulo, že oproti předcházejícímu období výrazně vzrostl počet vojáků z povolání, kteří chtějí v armádě setrvat do konce produktivního věku, popř. dokud jich bude třeba. (V r. 1988 to bylo 34 % důstojníků a praporčíků, v r. 1991 již 67 %). "Odchodových" tendencí naopak ubylo, zvláště pak po dosažení věkové hranice. Výjimku tvoří zvýšení počtu těch, kteří chtějí odejít, jakmile se jim naskytne vhodná příležitost zaměstnání v civilu.

Obr. 1

Na první pohled tedy situace vypadá velmi příznivě, avšak nelze ji takto jednoznačně hodnotit. Proč? Protože:

- Podrobnější analýza nám potvrdila, že k pozitivním změnám došlo především v důsledku obecné existenční nejistoty, kterou výrazně pociťují především vojáci z povolání středního a staršího věku.

V této souvislosti je dlužno říci, že ohrožení sociálních jistot je nepřiměřeně velké a vedle stabilizace velitelského sboru armády vyvolalo řadu nežádoucích reakcí. K nejvážnějším patří, že mnoho důstojníků a praporčíků, zvláště na vyšších stupních velení, podřizuje svoji činnost heslu "hlavně nic nezkazit". Jak vtipně poznamenal jeden pracovník, někteří nemohou ani zvedat telefon, protože oběma rukama drží židli pod svým zadkem. Z řídící činnosti části pracovníků i nejvyšších "konceptních" pracovníků se tak paradoxně k současným objektivním potřebám armády vytrácí samostatnost, schopnost rozhodovat se, nést odpovědnost a další prvky, bez nichž armáda nemůže efektivně fungovat.

- Velikost zaznamenaných změn byla také ovlivněna odchodem značné části nespokojených, zejména mladých vojáků z povolání z armády. (Za necelý rok po odstranění administrativních bariér v roce 1990 odešlo z armády více než 10 tisíc důstojníků a praporčíků.)

- Úroveň vztahu k vojenské službě je z hlediska věku a stupně zařazení vojáků z povolání značně rozdílná. V obou případech platí obecná tendence: čím nižší věk a stupeň zařazení, tím méně pozitivnější vztah k vojenské službě. Pro ilustraci uvádím tabulku 1.

Tabulka 1

Vztah k vojenské službě	Stupeň zařazení	četa	rota	prapor	pluk	divize	armáda	okruh
		údaje uvedeny v %						
1.	negativní	7	3	1	0	1	2	2
2.	spíše negativní	17	8	4	4	5	3	1
3.	ani negativní, ani pozitivní	27	18	15	14	9	7	8
4.	spíše pozitivní	38	34	37	40	39	42	40
5.	pozitivní	11	37	43	42	46	46	49

Ukazuje se, že ochota dále v armádě sloužit je větší u starších věkových kategorií a kulminuje zvláště u 46 až 50letých (70 % z nich chce v armádě setrvat do konce produktivního věku a 21 % dokud bude třeba). Naopak skupinu důstojníků a praporčíků do 30 let, kteří slouží především v četách a rotách, lze i nadále z hlediska vztahu a ochoty k vojenské službě označit za kritickou. (Jen přibližně 1/3 z nich chce v armádě setrvat do konce produktivního věku a 1/4 dokud bude třeba.)

Tato situace je pochopitelná, ale vzhledem k reorganizaci armády nevyhovující, neboť splnění jejích cílů předpokládá i vyžaduje setrvání a pozitivní činnost mladších vojáků z povolání. Zatím co v případě starších vojáků z povolání se počítá s jejich sice postupným, ale hromadným odchodem.

Jak ukáží dále, pozitivní vztah k vojenské službě se dostatečně neprojevuje v zájmu vojáků z povolání o činnosti, jejichž kvalitní výkon zajišťuje uskutečňování základních funkcí armády.

Tabulka 2

Činnost	Zajímá mě		
	vůbec ne	trochu	hodně
Služební tělesná příprava	8	23	69
Zabezpečování informovanosti (podřízených i nadřízených)	6	31	63
Řešení osobních a rodinných problémů podřízených	6	33	61
Materiální zabezpečování uložených úkolů	7	34	59
Zabezpečování finančních, výstrojních aj. náležitostí podřízených	10	31	59
Hodnocení podřízených	6	40	54
Kontroly bojové techniky, zbraní a materiálu	12	36	52
Řešení služebních problémů (kázeňských přestupků atd.)	9	40	51
Osobní příprava na vojensko-odborná zaměstnání	8	44	48
Péče o hygienu a zdraví podřízených	12	37	51
Péče o stravování podřízených	12	40	48
Vedení každodenního výcviku	13	40	47
Dosažitelnost k zajištění BoPo	16	35	49
Manipulace s materiálem	13	40	47
Výkon bojové služby (u PVO aj.) ^{1/}	17	34	49

Poznámka:

1/ U letectva a PVO bylo celkové umístění výkonu bojové služby mnohem vyšší (na 2. místě za zabezpečování informovanosti).

Tabulka 3

Činnost	Zajímá mě		
	vůbec ne	trochu	hodně
Zabezpečování informovanosti	4	30	66
Služební tělesná příprava	8	26	66
Řešení osobních a rodinných problémů podřízených	6	32	62
Materiální zabezpečování uložených úkolů	7	36	57
Osobní příprava na vojensko-odborná zaměstnání	6	42	52
Zabezpečování volného času a dalších podmínek pro odpočinek a regeneraci sil podřízených	7	40	53
Dosažitelnost k zajištění BoPo	11	33	56
Výkon bojové služby (u PVO aj.)	12	35	53
Zabezpečování finančních výstrojních aj. náležitostí podřízených	6	47	47
Vytváření podmínek pro sebevzdělávání a zvyšování kvalifikace podřízených	6	47	47
Péče o hygienu a zdraví podřízených	11	40	49
Plánování	11	41	48
Péče o stravování podřízených	12	40	48
Řešení služebních problémů	9	46	45
Pravidelná příprava podřízených velitelů a specialistů	11	43	46

Zájem o činnosti spojené s výkonem vojenské služby

Pro velitele je znalost zájmů jeho podřízených velmi výhodná a užitečná. Zájmy totiž vypovídají o tom, co člověk chce, co je pro něho přitažlivé a o co se snaží. Z různorodé škály zájmů je z hlediska pracovní motivace pro velitele nejdůležitější, aby znal, jak jeho podřízené zajímají činnosti, jež jsou bezprostředně spojeny s výkonem vojenské služby.

Výzkum v tomto směru ukázal, že zájem důstojníků a praporčíků se celkově nejvíce soustřeďuje do oblasti péče o podřízené, do oblasti řídicích činností a bojové přípravy. Méně již do sféry zabezpečování bojové pohotovosti, technických a hospodářských činností. Stranou jejich hlavního zájmu pak stojí spolupráce s veřejností a společenskými organizacemi v armádě.

Z hlubší analýzy zájmu o 49 sledovaných činností vyplynulo, že ačkoli existuje mezi různými skupinami vojáků z povolání značná shoda, určité odlišnosti mezi nimi přesto jsou. Podmíněny jsou nejen osobnostně, ale i sociálně, zvláště tím, jakou profesi voják vykonává, u jakého druhu útvaru a na jakém stupni služebního zařazení stojí. Obecně přitom platí, že důstojníci a praporčíky zajímají především činnosti, které považují za důležité, jež bezprostředně tvoří obsah jejich práce a za něž jsou odpovědní.

Jak vypadá situace konkrétně, se nyní pokusím ukázat na příkladu vojáků z povolání, kteří jsou služebně zařazeni u jednotek a útvarů, ale i těch, jež jsou zařazeni na vyšších stupních velení. Toto třídící hledisko volím proto, že uvnitř obou skupin existuje značná podobnost zájmů a také, že je pro užité získaných poznatků v praxi nevhodnější.

Činnosti, o něž důstojníci a praporčíci od jednotek a útvarů pozemního vojska, letectva a PVO projeví největší zájem, jsou uvedeny v tabulce 2 (údaje jsou uvedeny v procentech).

Které činnosti považují za nejzajímavější vojáci z povolání, jež vykonávají vojenskou službu na vyšších stupních velení (od svazku výše), uvádí tabulka 3 (údaje opět v procentech). Z tabulek je zřejmé, že se obě skupiny značně shodují v zájmu o tělesnou přípravu, materiální zabezpečování úkolů, řešení rodinných a služebních problémů podřízených a zabezpečování jejich náležitostí. Shoda je také v zájmu o bojovou službu, osobní přípravu na zaměstnání, hodnocení podřízených, dosažitelnost k zajištění BoPo a péči o stravování, hygienu a zdraví.

Důstojníci a praporčíci od jednotek a útvarů projeví na rozdíl od výše zařazených zájem o kontroly bojové techniky a zbraní, vedení výcviku a manipulaci s materiálem. Na vyšších stupních je pak větší zájem o plánování, zabezpečování podmínek pro regeneraci sil podřízených, jejich vzdělávání a pravidelnou přípravu.

Činnosti, o které vedle spolupráce s veřejností a společenskými organizacemi v armádě projeví vojáci z povolání od jednotek a útvarů nejmenší zájem – viz tabulku 4, a vojáci na vyšších stupních velení – viz tabulku 5 (údaje opět v procentech).

Také z těchto tabulek je možné určit činnosti, o něž mají vojáci z povolání obecně nízký zájem. Jde zejména o vojensko-občanskou výchovu, parkohospodářské dny, většinu kontrolních činností, administrativní činnosti, velitelskou přípravu a přípravu celodenní směny. U jednotek a útvarů se k těmto činnostem navíc řadí porady a shromáždění, velitelsko-štábní a taktická cvičení a ukládání operativních úkolů.

Z celkového posouzení zájmů vojáků z povolání o činnosti vyplývají některá, z hlediska potřeb armády pozitivní, ale i méně příznivá zjištění:

● V souladu s celkovou koncepcí humanizace armády lze velmi příznivě hodnotit výraznou orientaci vojáků z povolání na práci s lidmi. (Všechny sledované činnosti, které tvoří podstatu vedení podřízených a péče o ně, jsou přibližně pro 4/5 vojáků z povolání zajímavé.) Ze srovnání s údaji získanými na přelomu roku 1988 a 1989, kdy zájem vojáků

Tabulka 4

Činnost	Zajímá mě		
	vůbec ne	trochu	hodně
Vojensko-občanská výchova	48	38	14
Parkohospodářské dny	33	52	15
Porady a shromáždění	28	53	19
Vedení dokumentace aj. administrativní činnosti	30	44	26
Kontroly hospodářských činností	27	51	22
Velitelsko-štábní a taktická cvičení	27	50	23
Kontroly volna vojáků	26	49	25
Kontroly organizovanosti života	25	48	27
Velitelská příprava	24	49	27
Ukládání operativních úkolů	21	51	28
Příprava celodenní směny	20	50	30

z povolání o organizování a vedení lidí byl téměř shodný se zájmem o techniku a materiál, vyplývá, že k tomuto pozitivnímu posunu došlo v průběhu uplynulých dvou let.

● S výjimkou služební tělesné přípravy projevují vojáci z povolání nedostatečný zájem o ostatní druhy profesionální připravenosti důstojnického a praporčíckého sboru. Příčiny tohoto nezájmu lze hledat nejen v obsahu, metodice a organizaci přípravy, ale také ve skutečnosti, že vojáci z povolání se cítí na výkon zastávaných funkcí velmi dobře připraveni. (Za málo připravené se považuje pouze 10 % praporčků, 9 % nižších a 3 % vyšších důstojníků.) Dosud dostatečně nepocítili (opět s výjimkou tělesné přípravy), a proto si ani neuvědomují, že jejich profesionální připravenost je už v mnoha směrech nepostačující nebo zastaralá. (Podle dlouhodobých výsledků výzkumu je tomu tak především z hlediska připravenosti na řízení v mírových podmínkách, na účinné vedení a výchovu podřízených.)

Tabulka 5

Činnost	Zajímá mě		
	vůbec ne	trochu	hodně
Vojensko-občanská výchova	45	43	12
Parkohospodářské dny	37	52	11
Kontroly hospodářských činností	35	46	19
Kontroly organizovanosti života	26	51	23
Kontroly celodenní směny	27	48	25
Kontroly volna vojáků	24	48	28
Vedení dokumentace aj. administrativní činnosti	22	52	26
Příprava celodenní směny	23	50	27
Dozorčí služba	23	49	28
Velitelská příprava	22	50	28

● Obecně nízký zájem o spolupráci s veřejností do určité míry signalizuje, nakolik se daří ve vědomí vojáků z povolání, ale i změnou objektivních podmínek (včetně legislativy) prosazovat myšlenku otevírání se armády společnosti.

● Vzhledem k objektivnímu významu některých činností pro řádné plnění funkcí armády, je nízký zájem části vojáků z povolání o ně přinejmenším varující. (Viz např. zájem o každodenní výcvik, pravidelnou přípravu podřízených velitelů a specialistů, osobní přípravu na zaměstnání a další.)

Závěrem je možné říci, že subjektivně pocíťovaný vztah velké většiny důstojníků a praporčíků k vojenské službě i zájmy o činnosti spojené s jejím výkonem vytvářejí sice ne ideální, ale přesto příznivou situaci pro aktivizaci značné části příslušníků velitelského sboru.

Využit přitom lze nejen jejich zájmů, ale také dostatečně utvořených a rozvinutých vyšších potřeb, zejména pak potřeb uznání, úspěchu a spravedlivé odměny, samostatného tvůrčího jednání, účasti na stanovování cílů a úkolů, uplatnění svých schopností, názorů a návrhů. Zvláště uvědomíme-li si, že uspokojení těchto potřeb se vojákům z povolání dostává spíše od spolupracovníků než od nadřízených.

Všech těchto skutečností je možné správným vedením využít.